

73-5
im. č. 6.454

Dr. Smejkal

Koupil od Režník
v Praxi za Kč 35-

Přednášky o právu církevním,
část I.

Tyto litografované přednášky mají sloužiti - vzhledem k
naprosto nedostatku knižního materiálu - k rychlé orientaci
posluchačů práv o základech církevního práva.

Obsah :

Základní pojmy
Pojem církve v právním smyslu
Hlavní formy v nichž církve jsou organisovány
Úprava poměrů interkonfesních a všech církevních v ČR.
Církevní právo katolické :
Prameny
Organisace církve katolické

Literatura :

Bušek-Hendrych-Laštovka-Müller : Československé církevní zákony, Henner : Základy práva kanonického, Hobza : Autonomie náboženských svazů v moderním státě, Hobza-Tureček : Úvod do církevního práva, Hussarek Max : Grundriss des Staatskirchenrechtes, Mayerhofer s Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst, Mischler-Ulbrich : Oesterreichisches Staatswörterbuch, Möhler : Répétitorium des Kirchenrechtes, Pejška : Církevní právo se zřetelem k patikulárním právu čsl., Sbírký rozhodnutí nejvyšších soudních stolic rak. a čsl., Slovník veřejného práva čsl., Tománek-Pecháček : Sbírký nejdůležitějších předpisů kultových, Tureček : Kapitoly z konfesního práva.

Opravy : Na str. 3 oprav jus na "ius", na str. 7 vynech v 9 řádku zdola slova : " /: §§ 14 a sl. :/, na str. 9, v 9. řádku zdola vynech slova "je", na str. 11 vynech v 1. řádku shora slova : " její negativní stránku", na str. 34 dole doplň /: § 14 zák. č. 50/74, na str. 36, 10 řádek shora doplň "6/ vyšší představení v eximovaných řádcích, tamtéž řádek 8. u bodu 4. doplň "apoštolští".

Tato litografie obsahuje stránky 1-2, 2a, 3-10, 10a, 11-17, 17-23, 23a, 24-54, tedy celkem s úvodním listem 58 listů.

Pojem církevního práva.

Církevním právem se nazývá souhrn předpisů, které upravují právní záležitosti křesťanských církví či ostatních náboženských společností, nebo se dotýkají náboženského vyznání jednotlivců. Předpisy církevního práva pochopitelně neupravují vnitřní náboženský život, který je upraven předpisy věroučnými; církevní právo je souborem právních norem a takové normy upravují vždy jen vnější vztahy lidí nebo jejich jednot, nikdy však duševní život.

Ponechme zatím stranou otázku pramenů církevního práva resp. kým bylo vytvořeno a vysvětlíme si blíže, co zveme právem k a n o n i c k ý m . Tím označujeme souhrn předpisů, vytvořených církví katolickou. /Pojmenování to má svůj původ od slova kanon - pravidlo, jak se zval církevní zákon na rozdíl od lex - světský zákon/. Právo to mělo největší rozsah v době největšího rozmachu církve katolické, t.j. v druhé polovině středověku. Upravovalo tehdy i takové záležitosti, které dnes považujeme za ryze světské /normy trestní, soukromoprávní ve vlastním smyslu a pod./. V dalším historickém vývoji došlo však v důsledku posílení moci státní k tomu, že nebyla to jen církev, která upravovala věci církevní po stránce právní.

Stát zasahoval a tak různé církevní záležitosti byly upravovány též zákony světskými, které byly pojaty o nauky o církevním právu a měnily tak jeho jednotnost, co se původu týče. Postupem doby pak právo státem vydané zcela zatlačilo resp. vystřídalo právo kanonické, pokud snad - jak se někdy dělo - některé kanonické normy nebyly státem re-
cipovány. Ježto pak určité obory právní /ku př. právo manželské/ byly převzaty státem a přestaly býti záležitostmi ryze církevní, zúžilo se právo církevní vůbec do té míry, že dnes se týká v hlavní míře jen záležitostí, jež souvisejí bezprostředně s organizací církve a její správou.

Dnešní právo církevní obsahuje proto předpisy rázu všeobecného, dotýkající se všech náboženských společností, případně úpravy či ochrany náboženského vyznání ve státě vůbec a dále předpisy zvláštní, které se týkají speciálně jen některé náboženské společnosti. To je /^{5. ZV.} právo k o n f e s - n í toho či onoho státu, ovšem právo církevní co právo státem vydané /resp. jím uznané/ má svou platnost jen v oblasti určitého právního řádu, ku př. československé právo konfesní.

Pramenem jeho jsou tedy zákony státní, které upravují záležitosti církevní ve směru výše uvedeném, potažmo normy kanonického práva těmito zákony výslovně uznané a tím jich součástí tvořící.

Naproti tomu právo kanonické není právem

Dr. Gregor.
Správce zř.: :

Na vědomí.

V O p a v ě .

Panu vedoucímu
expositury zemského finančního ředitelství v Brně
se sídlem

V Brně dne

Čís.

teritoriálně omezeným. Základní jeho pramen *K o d e x i u r i s k a n o n i c i*, vydaný 27. května 1917 publikační konstitucí *Providentissima Mater Ecclesia* s právní účinností od 19. května 1918 upravuje právní poměry církve katolické bez ohledu na státy. Je tudíž jen jediné právo kanonické v celém světě a neexistuje, jako je tomu u práva konfesního, ku příkladu československé právo kanonické a pod.

Otázkou je zda toto kanonické právo je právem ve vlastním smyslu. Zodpovědění této otázky je odvislé od toho, jak definujeme pojem práva. Zabýváti se blíže touto otázkou přesahovalo by rámec našich přednášek. Uvedeme jen, že za právo se pravidelně označuje soubor norem, nadaných zvláštním organizovaným donucením /exekuce a trest/. Právo kanonické není nadáno takovým donucením, vyjímaje případy výjimečné, státními výslovně normami určené.

Právo církevní se často dělí na

- a/ vnitřní právo církevní, kterým se regulují pouze právní poměry uvnitř církve, nikoliv však zevní vztahy církve vůči státu nebo ostatním náboženským společnostem,
- b/ na vnější, jímž se regulují vztahy církve ke státu, resp. jiným náboženským společnostem, tedy vztahy církve na venek.

Zákonné předpisy kterými upravuje stát vztahy mezi jednotlivými církvemi /případně konkurující si zájmy církví/ se nazývají předpisy mezikonfesními či interkonfesními.

Církev katolická dělí pak právo k a n o n i c - k é na jus humanum a jus divinum, t.j. souhrn norem které byly dány /: podle církevního názoru :/ přímo bohem. Tyto normy podle učení církevního tvoří nezměnitelný základ církevního práva a jsou vížící i pro nejvyšší církevní orgány. Ovšem i toto tak zv. právo božské bylo vytvořeno církví a je právem jenom potud, pokud se projevuje ve formě zákona případně právního obyčeje.

Jus universale je právo platné pro celou církev, jus partikulare je právo platné jen pro jistou její část.

Jus generale značí normy kterou jsou závazny pro všechny členy církve, jus singulare značí normy závazné jen pro určité druhy osob /: kleriky :/.

Konečně jus commune je právem obecným, jus speciale právem výjimečným.

Podle liturgických zvláštností rozeznávají se v církvi katolické tak zv. rity. A to ritus latinský a různé rity výchovní.

Pokud se týče významu práva církevního pro studium práva nutno uvést :

Církevní právo je integrující součástí domácího právního vývoje, neb vždy tu byla nejužší souvislost mezi organismem církevním a právním zřízením, jaké bylo v našem státě. Církevní právo pěstované ve středověku učenými právníky bylo formálně velmi vyspělé, zaujímalo čestné místo v rámci právního vývoje vůbec. V celé druhé polovici středověku byla Evropa ovládána dvojím zcela různým právním řádem :

řádem kanonickým a světským : odtud je znám pojem

" obojí právo " jus utrumque.

Právo kanonické změnilo u různých národů jejich právní instituce a zavedlo na jejich místo instituce nové, které byly nesporně velkým pokrokem proti tehdejšímu právnímu stavu. Byla to církev, která klesla v nejrůznějších právních odvětvích nové dráhy a tak položila základy k právu modernímu, jako k právu procesnímu, organizaci úřadů a zasahovala velmi pronikavě i do práva manželského. Studium církevního práva je pro poznání vývoje práva velmi důležité. To je moment historickoprávní. Ten však není, pokud se významu církevního práva týče momentem jediným a snad převažujícím. Církevní právo je součástí našeho platného práva. Byly do něho výjimečně převzaty normy kanonické, ovšem převážně jsou to normy státem vydané, které dnes upravují právní poměry církví, případně církevních institucí a rovněž řadu nejrůznějších otázek, souvisejících s příslušností k církvi /: náboženské vyhlášení, manželství, církevní majetek a podobně :/ a bez nauky o těchto věcech byla by nauka o právu u nás platiným kusá a to je onen moment, který vedle významu práva církevního pro naši právní historii a pro vývoj práva vůbec činí nutně právo církevní předmětem studia na světských fakultách.

Právnicka ovšem zajímá v církevním právu něco jiného než příkl. teologa, který se na předmětné otázky dívá pod zcela jiným zorným úhlem a pro kterého je konečně rozhodným jen oficiální názor církve, i když by odporoval platnému právnímu řádu. Právnicka naopak nemůže opustiti ryze právní hledisko v jakych-

koliv otázkách práva církevního : východiskem pro posouzení té či oné otázky či toho či onoho poměru je mu jedině platné právo státní.

A proto i toto platné právo státní musí býti především předmětem našeho studia. Až se seznámíme s jednotlivými instituty a organismy církevními, bude možno daleko lépe porozuměti historické části církevního práva, resp. vývoji poměru státu k církvi v minulosti a jejich poměru v přítomnosti.

Prote učiníme státní právo konfesní - právo ve vlastním smyslu - základem a východiskem přednášek. Mimo to, což nutno zdůrazniti platné právo církevní ve svém celku není již později předmětem studia na právnických fakultách, leč zcela povrchně v právu správním. Znalosti platného práva církevního jsou proto často velmi mezerovité. Pokud se ještě právo kanonického týče je to, jak už uvedeno, právo církvi vytvořené. Má vůči právu světskému určité zvláštnosti, hlavně proto, že je zbudováno na určitých teologických představách /: zna ku př. představu práva božského atd. :/. Třebas mělo původně dalekosáhlý vliv na vývoj platného práva u nás, je přece toto " právo " právem cizím, neboť bylo utvořeno mimo stát a není tedy organickou součástí domácího práva. Mnohdy v důležitých otázkách vychází ze zásad, které se rozcházejí s právem platným ve státě /: ku př. příslušnost k církvi, povaha manželství, vlastnictví t.zv. církevního majetku atd. :/. Mimo to tak zv. právo kanonické neoperuje oněmi základními pojmy, které byly všeobecně právní vědou přijaty, nýbrž si vytvořilo také některé vlastní základní pojmy

od oněch rozdílná.

Mějme vždy na paměti, že při řešení praktických otázek konfesních přichází v úvahu nejprve zákony státní na věc se vztahující, a v jejich nedostatku obecné zásady ovládající státní právo konfesní potažmo státní právo vůbec. Jak se církev katolická ku sporné otázce staví v normách kanonických, je pro věc nerozhodno.

Pojem církve ve smyslu právním.

Náboženské přesvědčení jednotlivce je víra v boha nebo personifikovanou tvůrčí sílu všech věcí na světě i mimo něj. Toto přesvědčení, upravené a projevující se na venek je náboženským vyznáním jednotlivce - případně celých skupin lidí. Sdruží-li se takové skupiny, aby organisovali společné vyznání a mohli je vykonávat, zakládají náboženskou společnost; křesťanské náboženské společnosti jsou zvány obvykle církve.

V širším, sociologickém resp. náboženském smyslu je tedy náboženská společnost pospolitosť všech těch, kdož se hlásí k určitému náboženskému vyznání. V právním smyslu znamená církev zevně a jednotně organisovanou náboženskou společnost bez ohledu na přesvědčení členů.

Právo nepřezkoumává vnitřní přesvědčení jednotlivce, upravuje jenom vnější vztahy jednotlivců a jejich svazů; co je na církvi náboženského tedy všechny otázky víry bez rozdílu i to co patří před forum svědomí, nenáleží do práva a netvoří proto ani předmět právní nauky.

Je nutno proto uvědomiti si zásadní rozdíl mezi církvi jako světským organisovaným náboženským svazem /: jenž ovšem vedle cílů světských sleduje také cíle nadpřirozené :/ a mezi církvi ve smyslu náboženské nauky. Církev evangelické tento rozdíl činí

sami. Církev katolická oba pojmy směšuje, protože nerozeznává přesně mezi představami náboženskými a právními.

Jednotná organizace právní té které církve neznamena ovšem a není garantem jednoty ve víře. Církevní jednota právní znamená tedy jen z e v n í příslušnost k církvi bez ohledu na vnitřní smýšlení jednotlivců.

Bude nás nyní zajímati, jakou právní povahu má náboženská společnost jednotně organizovaná, již zveme " církev ". Pravidelně jsou veliké historické církve /: katolická, evangelická a pravoslavná :/ panující naukou pokládány za v e ř e j n é k o r p o r a c e , obdobně jako jsou jiné takové př. země, okres, obec, veřejná společenstva a pod. Take nechybí těch, kdož mají za to, že pro církev vyhovuje nejlépe pojem veřejného ústavu. Nejvhodněji bude zváti církve, svazy práva veřejného či, veřejné svazy.

Rozdíl jejich od korporace soukromé býva spatřován v tom, že stát přiznává často orgánům jejím povahu úřadů, působnosti jejich povahu úřední moci /: §§ 14 a sl. :/ a respektuje tuto působnost jako kompetenci úřední, účastní se církevní správy, poskytuje různé výhody /: privilegia :/ a pod.

Každá veřejná korporace může svou moc odvozovati jen z moci státní a její autonomie se může uplatniti jen v hranicích státu. Z toho je ihned zřejmé, že můžeme k takovým veřejným korporacím přiřaditi ku př. náboženské společnosti evangelické, dle států organizované, že však nemůžeme tohot

označení dobře použití pro církev katolickou, která je organizací mimostátní a vzniklou na státním zřízení zcela nezávisle.

Mluví-li se již o církvi katolické jako veřejné korporaci v jednotlivém státě, míní se tím jen ta část církevního zřízení, která je na území příslušného státu. Ovšem v ohledu právním netvoří tato část církve jednotky v právním smyslu, neb katolíci nejsou uvnitř hranic státu organizováni jednotně, nýbrž jejich organizace je světová, nejvyšší reprezentant sídlí mimo stát a jeho moc je odvozena z obecného práva katolického a nikoliv z práva státního. Než přes tyto skutečnosti bývá normálně církev ř.k. označována jako veřejný svaz. Jednu okolnost je třeba vyzvednouti, že totéž tyto svazy jež zoveme církve a jež bývají kladeny vedle sebe, nejsou stejně organizovány ani nejsou v stejném poměru ku státu. K bližšímu vysvětlení vytkněme si hlavní formy, v nichž církve jako veřejné svazy jsou organizovány :

1/ Náboženské obce. Příslušníci jisté konfese na určitém území vytvoří korporaci, která spravuje své konfesní záležitosti. Netvoří organickou součást jiné, vyšší jednotky a nemá dalších, nižších jednotek. Může buď tvořiti ve státu jen jedinou obec a je pak "církví" v právním smyslu ; neb je tu více obcí, samostatných ale nesloučených ve vyšší svaz. Tu pojem konfese či náboženské společnosti znamená jen pomenování veškerých příslušníků společnosti ve smyslu duchovním , právně však zůstávají obce samostatnými společnostmi, jednotkami právními mohou

se však spojovati ve vyšší svazy. Příkladem této organizace je náboženská společnost židovská.

Právní základ pro organizaci obcí poskytuje tu státní zákon, obce mají vlastní orgány, jimiž se spravují; jsou tedy samosprávnými korporacemi. Práva vydávati autonomní normy nemají a jsou tedy jen samosprávnými, nikoliv autonomními svazy. Stát schvaluje organizační statuty, na nichž spočívá jejich zřízení.

2/ Autonomní svazy. Základ zřízení tvoří autonomní zákony církevního svazu, jemuž stát přiznal v jistém oboru moc zákonodárnou. Tyto církevní zákony schvaluje obyčejně hlava státu. Sprava církevní se obstarává vlastními orgány svazu dle církevních zákonů, jsou tu kategorie úřadů pod- a nadřízených. Státní nadřízenost je úplná. Právní základ autonomie spočívá ve státním uznání přísl. svazu, rovněž jeho kompetence je určena státem, jemuž i přísluší dozor nad korporací, ba i spolupůsobení při důležitých aktech církevní správy /: ve formě souhlasu, schválení, či přímé činnosti :/. Příkl. byla tedy již v Rakousku organizována církev evangelická.

3/ Církev je tvoří v podstatě odnož zřízení státního. Nejvyšší moc je v rukou zeměpána, ovšem ve funkci církevní. Samostatnost církve, zákonodárství a správe je jen teoretická. Akty správní splývají mnohdy s církevními st. úřady se účastní správy církve. Příkladem jsou některé protestanské církve, které nemají dosud synodálního zřízení.

4/ Církev vystupuje jako minostátní, pouze kanonický svaz, státem výslovně či mlčky uznáný, rázu

veřejnoprávního. Příkladem je církev katolická. Stát může ovládnouti jen tu část katolického zřízení, která se nalézá na jeho území. Aby tuto část, pokud možno vybavil z moci jejího centrálního orgánu, upravuje stát její právní vztahy vlastními zákony, snaží se podporovati vliv laiků na správu církve, vyhrazuje si schválení četných aktů církevních a vyhrazuje si vliv na jmenování funkcionářů, případně sam je jmenuje.

Církev katolická je v jiném poměru ke státu, než církev autonomní, je tu sice též jakýsi druh autonomie, ale tato znamená v podstatě nezávislost vůči státu, do jehož sféry není začleněna i když tato nezávislost je - jak shora jsme naznačili - různě omezena. Není tu poměr subordinace jako u církví autonomních, zapojených přímo do právního řádu státu, ale spíše poměr koordinace.

I. Zásadní úprava poměru interkonfesních a všeobecně církevních v ČSR.

Zásadně upravuje poměry interkonfesní a náboženské vůbec u nás ústavní listina v §§ 121 až 125.

§ 121 Svoboda svědomí a vyznání je zaručena.

§ 122 Všichni obyvatelé republiky Československé mají v stejných mezích jako státní občané republiky československé právo vykonávati veřejně i soukromě jakékoliv vyznání, náboženství nebo víru, pokud výkon ten není v neshodě s veřejným pořádkem a řádem nebo dobrými mravy.

Tento § úst. list. upravuje pozitivní stránku náboženské svobody. Následující § t. j. 123. upravuje

její negativní stránku.

§ 123. Nikdo nesmí býti ani přímo ani nepřímo nucen k účasti na jakémkoli náboženském úkonu s výhradou práv plynoucích z moci otcovské nebo poručenské.

§ 124. Všecka náboženská vyznání jsou si před zákonem rovna.

§ 125. Vykonávati určité náboženské úkony může býti zakázáno, odporují-li veřejnému pořádku nebo veřejné mravnosti.

Z uvedených ustanovení úst. listiny se podává, že konfesní ochrana je garantována jednotlivci jako takovému nikoliv snad jednotlivci jako příslušníku kterékoliv církve. Církve se svými instituty jsou chráněny jenom proto, že se v nich ochrání individuální svoboda náboženská a jen do té míry, pokud se v nich ochraňuje konfesní svoboda jednotlivců. Nejprve budeme se obíratí

II. Vznikem členství v církvi.

Náboženského vyznání se nabývá podl. zák. 96/25 Sb. - při čemž náboženským vyznáním jest rozuměti i stav " bez vyznání " - pro obor státní narozením. Náboženská společnost do níž dítě vstupuje je konkrétnisována

1./ určením se strany osob k tomu oprávněných podle poslední věty odst. 1 a podle odst. 2 § 1, zák. čís. 96/25 Sb. Uvedenými osobami jsou oba rodiče souhlasně u dětí manželských, u dětí nemanželských matka u dětí osiřelých ten z rodičů který žije, jinak zákonný zástupce dítěte potažmo ten kdo má právo

dítě vychovávat. Určení se stane přihláškou k zápisu do matriky narozených a sice musí se tak státi ve lhůtě 14 dní po narození dítěte ;

2./ smlouvou. Jde tu o smlouvu, která byla uzavřena před narozením dítěte. Její forma není předepsána. Smlouva účinkuje i po smrti rodičů. Podmínkou je, že nedojde ke konkretisaci podle předchozího bodu ;

3./ dle zákona /: inpsa lege :/ ; tu se předpokládá, že nedošlo ani k určení podle 1./ či k smlouvě od 2./. V tom případě manželské děti sledují své rodiče, jsou-li různého náboženství děti mužského pohlaví otce, dítě ženského pohlaví matku. Nemanželské sledují matku ; jsou-li neznámy rozhodne o náboženském vyznání dítěte kdo má právo dítě vychovávat.

Reversy o vyznání dětí dané komukoliv jsou bezúčinné. Kde jest oprávněně určiti vyznání dítěte jest oprávněně vyznání toto měniti pokud dítě nenabylo práva o svém vyznání rozhodnouti.

Po dokonání 16. roce jest oprávněn každý svobodně rozhodovati o svém náboženském vyznání.

Vstup do církve osoby, která byla dříve bezkonfesní děje se oznámením, které učiní osoba k tomu oprávněná představenému, nebo duchovnímu správci církve.

Rodiče a poručníci, jakož i orgány církví a náboženských společností jsou zodpovědni za přesné dodržování předchozích předpisů. Pro porušení jejich přísluší nejblížeším příbuzným, jakož i představených církví a náboženských společností právo, dovolati se pomoci úřadů, které mají učiniti opatření podle zákona. V tomto případě poskytuje se tudíž

světská pomoc proto, aby byly zachovávány státní normy, jichž základem je svoboda oprávněných stanoviti konfesi cítěte způsobem upraveným v zákoně. V tomto případě tedy poskytuje stát vyjimečně *bracchium saeculare* ovšem na čodržení svých ustanovení.

Vystoupení z církve.

Podle názoru církve katolické nemá vystoupení právních účinků, je tedy po právu nemožné. Opuštění církve je dokonce trestné /: zločin kacířství, po př. apostazie :/. Tento názor ovšem církev římsko-katolická mohla uplatniti v praxi toliko ve středověku.

Podle platného práva je vystoupení z církve po zákonu účinné /: § 6, odst. 1 cit.zák. :/ když vystupující nebo oprávněný ustně nebo písemně oznámí je úřadu okresního národního výboru místa svého bydliště případně nemá-li je, své obce domovské. Písemné oznámení o vystoupení několika osob smí býti učiněno jen za členy téže rodiny.

Právní účinky nastávají dnem oznámení.

Úřad dříve uvedený vydá do 1 měsíce podateli písemné vyřízení a zároveň zpraví o tom představeného nebo duchovního správce opuštěné církve.

Vstup do nově zvolené církve je oznámiti představenému nebo duchovnímu správci této církve.

Výstupem pot. změnou náboženského vyznání /: po 16 roce každý sám oprávněn, dříve o změně rozhodují rodiče či poručník :/

a/ zanikají veškerá práva opuštěné církve nebo náboženské společnosti vůči vystoupivšímu, jakož i

nároky jako vůči ní,

b/ týž je povinen plnit náboženské závazky až do dne výstupu.

Veškerá podání a přílohy k nim, jež se činí na podkladě uvedeného zákona jsou kolku, poplatku a dávek prostá.

Podle práva kanonického nabývá se ovšem členství v církvi křtem. Rodiče jsou povinni dáti dítě pokřtiti a mohou býti k tomu přinuceni církevními tresty. Křest nesmí být opakován /: vtiskuje tak zv. charakter *indelebilis* :/.

Ovšem křest, který je pouhým náboženským úkolem, není aktem kterým by se vstupovalo do církve s hlediska výše uvedených státních norem, které jsou jediné rozhodny.

Církvi byl přiznan různým právním aktem význam svátostný, za tím účelem, aby byla získána výlučná kompetence církevních instancí pro rozhodování o nich. Tak vstup do církve, jež se prováděl a provádí křtem, byl prohlášen aktem svátostným i právním. Podobně jako ku př. smlouva manželská. Podle kanonického názoru je n e m o ž n é pojmově dělití akt svátostný od aktu právního. Ovšem toto stanovisko nemohlo právem státním býti akceptováno. Právo státní prohlašuje příslušnost k církvi za záležitost ryze právní a upravilo ji svými zákony, rovněž tak smlouvu manželskou. Toto pojmové rozlišení aktů svátostných a právních je zcela samozřejmé a nutné. Je nutno si uvědomiti, že církevní křest je pouze aktem svátostným, právně r e l e g a n t n í m j e

v š a k j e d i n ě z á p i s d o m a t r i -
k y p ř i k ř t u p r o v e d e n ý .

Rovněž tak smlouva manželská jako právní akt je něco zcela jiného než svátost manželství ve smyslu církevního učení.

Jednotlivá náboženská společnost může pak dle práva u nás platného býti

a/ státem u z n á n a a tvoří veřejnou korporaci,

b/ není státem uznána, v tom případě má právo na veřejnou bohoslužbu /: s výhradou uvedenou v již cit. § 122 ústav. listiny; pokud není výkon bohoslužby v neshodě s veřejným pořádkem nebo řádem neb dobrými mrávy :/ a může býti soukromou korporací - spolkem ve smyslu spolkového zákona,

c/ nebo je konečně přímo zakázána /: různé sekty, již učení odporuje zákonům :/.

Podmínky pro uznání nových náboženských společností byly stanoveny zákonem z 20.5. 1874 č. 68 ř. Z /: vyznavači z víry, kteráž posud nebyla zákonem uznána, budou uznáni za náboženskou společnost /: § 1 cit. zák. :/.

Veďle církve katolické ritu římského, řeckého a armenského byly uznány tyto cirkve :

1/ církev pravoslavná /: výnos min. škol. z 31/3. 1922, č. 28.362/22 utvořena česká nábož. obec pravoslavná se sídlem v Praze ;

2/ církev starokatolická /: nař. býv. min. kultu 18/10 1877 č. 99 :/,

3/ československá církev evangelická, jejíž stá-

toprávní poměry byly upraveny císař. pat. 13.4.1861 čís. 41 ř.z. /: uznána již koncem r. 1840 :/ původně jako církev evangelická aušp. a helvet. vyznání, přezvaná na českobratrskou církev evangelickou v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dle usnesení mimoř. synodu v Praze 17. a 18. 12. 1918 ; její nové církevní zřízení vydáno vyhláškou min. škol. z 8.2. 1923 č. 64 Sb.z. a nař.,

4/ němec. evang. církev /: vyhl.min.škol. z 7/8. 1924 čís. 209 Sb.z. a nař.,

5/ evangelická církev bratrská /: nový název pro býv. Ochránovskou církev bratrskou uznanou r. 1880 :/ ; sní užívati vedle obou cit. též označení " Jednota bratrská " /: vyhl. min.škol. z 31.7.1921 č. 319, Sb.z. a nař. :/ ,

6/ Aušp. evang. církev ve východním Slezsku v Československu /: vyhl. min.škol. z 13.7. 1923, čís. 165/23 Sb.z. a nař. :/ ,

7/ církev Československá vyhl. min.škol. z 15.9. 1920 č. 542 Sb.z. a nař. :/ ,

8/ náb. spol. israelská, právní poměry upraveny zákonem z 21.3. 1890 čís. 57 ř.z. Tato náboženská společnost neměla společné organizace jako celek ; zakladem byly územní obvody náboženských obcí. Aby tu bylo jednot. zastoupení, byly založeny pezději Svazy obcí na podkladě dobrovolné asociace s funkcí poradní. Tyto svazy zřídili jako centrální orgán nejvyšší radu svazu žid. náb.obcí v Čechách a na Moravě a ve Slezsku se sídlem v Praze. Vešly v život jen cestou administrativní na základě mini-

sterského schválení. Nemají tedy kompetence stanovené zákonem či církví ústavou, církev vůči státu zůstává tudíž nábož. /: kultové :/ obce židovské ;

9/ náb. společnost českosl. unitářů, uznána byla vyhláškou min. školství z 30.6. 1930, č. 110 Sb.z. a n.

Mezi uznané náb. společnosti patří také islamská, která byla uznána v Rakousku /: 1912 :/ a také v Uhrách /: 1916 :/. Fakticky nemá tu organizace pro nedostatek příslušníků.

A. O církevním právu k a t o l i c k é m .

Prameny.

Nejprve nutno uvést prameny církevního práva katolického, při čemž vzhledem k mimořádnému významu tohoto práva v minulosti pro vývoj práva u nás i vůbec přihlídneme na tomto místě také stručně i k pramenům obecného práva církevního, t.j. práva předkodexového.

V době, kdy církev nebyla tolerována, tím méně uznána nelze mluvit o pramenech církevního práva v přesném slova smyslu. Kanonické zásady byly obsaženy v písmu svatém a v ústním podání /: tradici :/. Asi roku 400 objevují se t.zv. Constitutiones apostolorum, skládající se z 8 knih ; k poslední byla v 6. století připojena pravidla Canones apostolorum. Jen poslední došla uznání v západních zemích, první /: ostatně nepravá :/ uznána nebyla.

Na křesťanském východě sbírána ustanovení synod obecných /: na př. Nicaea r. 325 :/ a později i parti-

kulárních /: částečných, na př. Antiochia :/. Na západě překládány tyto kolekce do latiny. Dionysius Exiguus pořídil počátkem 6. století sbírku usnesení synod východních a sebral dekrety a výnosy římských biskupů. V 6. stol. povstala Collectio Quesneliana a Collectio Hispana čili Isidoriana, připisována neprávem biskupu sevillskému Isidorovi.

Pro právní historii jsou významné spisy církevních otců, výchovných /: na př. alexandrijského biskupa Athanasia :/ a západních /: příkladem svatého Augustina, biskupa v Hippo :/.

Když ve 4. století bylo uznáno křesťanství, byla dána možnost vzniku církevního práva v přesném smyslu. O existenci církevního práva římského svědčí řada císařských zákonů, přijatých do Theodosiova Kodexu a obsažených v zákonodárném díle Justinianově.

Církev žila podle římského práva a proto byly pořizovány pro praxi soupisy římských norem upravených pro potřeby církevní, jako v Itálii v 9. století sestavená Lex Romana canonice comp/osi/ta.

V 9. století vznikla slavná kolekce Pseudoisidorova, zhotovená ve francké říši v 9. století a nazvaná podle padělaného obsahu a podle jména, které si autor v úvodě dává /Isidorus Mercator/. Účelem bylo upevniti moc papeže důkazy, že římský biskup požíval již od prvých dob křesťanství vedoucího postavení v církvi.

V 9. až 12. století vznikají již systematické sbírky předpisů církevních. Vznikají práce biskupa

chartresského Iva a Algera Lutyšského. V nich uplatněna myšlenka, aby právní normy byly spojovány literárními výklady byla obzvláště zužitkována v Gratiánově Dekretu.

Gratián byl mnich kláštera sv. Felixe a profesor v Bononii. Okolo roku 1140 vydal na základě předchozích systematických sbírek "Concordia discordantium canonum" v kteréžto sbírce - jak již podle jména patrně - se snaží odstraniti rozpory v kanonických pramenech. Dílo nazvané též Corpus decretorum, později Decretum a došlo vynikajícího rozšíření. Jest prací soukromou; to znamená, že každé jednotlivé místo pramenné, přijaté do Dekretu, musí býti samostatně a podle svého původu posuzováno pokud se týče jeho platnosti. Celá řada míst se stala hojným užíváním normami obyčejného práva. - Do Čech dostalo se Decretum prostřednictvím biskupa Daniela a nabylo tu v církevním právu od prvního konkordátu českého /: úmluvy mezi státem a církví uzavřené 1221 /: značného významu.

Dekret Gratiánův je důležitý ještě v tom směru, že Gratiánem končí období, ve kterém bylo kanonické právo součástí teologie, nauky o bohu; kanonické normy se staly od té doby předmětem samostatného badání a samostatných přednášek universitních. Kdož pěstují kanonické právo, nazývají se kanonisty.

V Gratiánovi ustupuje už církevní právo římské do pozadí; bylo již jen podpurným pramenem práva. Je to počátek periody všeovládajících kanonů, ob-

dobí rozkvětu kanonického práva, vedle kterého právo církevní jen živořilo. Kanonické právo namnoze vytlačilo církevně právní normy státní a stalo se tak právem v technickém smyslu. Snažilo se svými předpisy upravovati nejen veškerou právní sféru jednotlivců, ale i jich svazů, zejména států.

Pozdější církevní zákony byly vydávány formou papežských dekretů, nazývaných *decretales extra* /:sc. Decretum :/ *vagantes*, protože platily vedle Gratiánova Dekretu. Výnosy tyto sbírány za účelem přehledu do sbírek.

Kolem roku 1230 přikázal papež Řehoř IX.

Raymundu z Peñafortu, dřívějšímu bonnskému profesoru, aby sestavil novou sbírku. Úvodní bula /: slavnostní list papežův :/, kterou sbírka

Raymundova roku 1234 byla publikována přikazuje aplikaci jediné této sbírky. Byla vylučným zákoníkem, t.j. všechny právní prameny, které nebyly pojaťy do Řehořovy kodifikace, okamžikem jejího uveřejnění pozbyly právní platnosti mimo materiál obsažený v *Decretum Gratiani*; tedy vedle Dekretu extra *Decretum* - platil po roce 1234; jen Řehořův zákoník, zvaný odtud Liber Extra.

Další sbírkou byl Liber Sextus Bonifáce VIII. je to opět zákoník a takovou výlučností, že vedle Gratiánova Dekretu a Liber Extra zachoval v platnosti jen ty právní normy, které recipoval nebo reserveval /: *Constitutiones reservatae* :/. Při recepce jest ovšem rozhodný tekst Bonifácových Dekretů.

Papež Klement V. dal z pramenů po Liber Sextus vydaných sestaviti sbírku o pěti knihách, která byla jeho nástupcem Janem XXII. publikována roku 1317 jakožto zákoník nazvaný po svém původci Clementinae. Klementiny nejsou výlučným zákoníkem, protože ponechaly v platnosti nepřijaté dekretály. Již na sboru kostnickém a basilejském označovány dosavadní sbírky - Decretum Gratiani, Liber Extra, Liber Sextus a Clementinae - jakožto C o r p u s i u r i s c a n o n i c i. Nepřijatá dekretály papežské připojovány rozmanitým způsobem k dosavadním kolekcím, až se vžil způsob označiti sbírky ty jako - Extravagantes - nazvané podle toho, že obsahují právní normy, které platily mimo /extra/ Corpus iuris canonici.

Mezi vydáními Corpus iuris canonici vynikají : oficiální římské ze 16. století, které upravili correctores Romani, glosované, lyonské ze 17. století ; tři kritická vydání pořizena : Böhmerem /: v 18. století :/, Richterem a Friedbergem /: v 19. století :/.

Kanonická ustanovení vzniklá po Corpus iuris canonici najdeme ve sbírkách nálezů sborů /: na př. Mansiho Collectio :/ a v buláriích, z nichž první svazek bulária Benedikta XIV. je poslední autentickou sbírkou předkodeksovou, zaslánou r. 1740 do Bononie.

Po vítězství států nad kanonickým režimem napří se církevní prameny publikované jednotlivými státy. U nás se zejména Josef II. snažil do posled-

ních podrobností upravití státními normami vše, co v církvi není božského původu. Po Josefu II. ponechány v platnosti mnohé jeho předpisy.

V Rakousku v polovici 19. století na základě konkordátu z r. 1855 nabyly opět platnosti v některém směru legalisované normy kanonické /: jako v právu manželském :/. Ovšem konkordát měl jen krátké trvání.

Základem církevního práva katolického v Rakousku se stal zákon o zevních /právních/ poměrech církve katolické ze 7. května 1874, č. 50 Říšského zákoníka. Snahy o reformu kanonického práva dělaly se úspěchu až 1917, kdy vydán nový zákoník *C o d e x i u r i s c a n o n i c i*. Je to zákoník výlučný, který zachoval v platnosti jen

1. osm papežských konstitucí, které jsou připojeny k zákoníku a nazývají se Documenta /: tři z nich se týkají papežské volby, tři práva manželského a jedna farního konkursu ; jedna netýká se práva :/,
2. liturgické předpisy ;
3. úmluvy /: konkordáty :/ apoštolského stolce se státy ;
4. nabytá práva, výsady a indulty ;
5. opačné obyčeje, které nejsou výslovně Kodeksem označeny jako zavržitelné, jsou-li zachovány aspoň sto let nebo od nepaměti a jsou-li biskupové přesvědčeni podle místních a osobních poměrů o nutnosti jejich trvání.

Kodeks nemohl přirozeně nic měniti na konfesním

právu jednotlivých států, neboť jde o jednostranný akt církve katolické.

H l a v n í m zřídlem úpravy poměru našeho státu /mimo Slovensko/ k církvi katolické je svrchu citovaný zákon ze dne 7. května 1874, čís. 50 ř.z.

Zákon tento upravuje vnější právní poměry církve katolické. Byl jím zrušen konkordát z roku 1855 co státní zákon a tím byla zrušena i celá řada ustanovení, která musela býti tímto zákonem nahrazena. Poněvadž všechny tehdejší rakouské ústavní předpisy ponechávaly obstarání vnitřních církevních záležitostí církvi, musil se stát při této nové úpravě omeziti na úpravu vnějších poměrů. Nyní povstala neobyčejně důležitá otázka co má býti pokládáno za vnitřní, co za zevní záležitosti církevní, neboť všechny velké církevně politické boje 19. století nesly se k určení hranice mezi těmito dvěma pojmy.

Nový zákon dal v tomto směru jasnou odpověď, vycházející ze zásady, že je věcí vnější nebo vnitřní to, co státním zákonem za ni bylo prohlášeno, že stanovení tohoto rozdílu nenáleží církvi. Stát se tudíž pokládá za jedině oprávněného rozhodnouti o tom, kde leží hranice vnitřních a vnějších církevních záležitostí; formálně je za vnitřní či vnější záležitost pokládati to, co jest jako takové se strany státu prohlášeno.

Církev katolická zásadně sice neuznala toto

stanovisko, podvolila se však jemu s ohledem na dané poměry /temporum ratione habita/ na nichž nemohla ničeho změnití. S ohledem na obsah těchto zákonných předpisů označují úřední motivy k zákonu zákon ten jako "systém evidencí a kontrol", kterými mají býti chráněny státní zájmy oproti církvi katolické. Zákon obsahuje tato ustanovení :

- 1./ o církevních úřadech a obročích /§§ 1 - 13/,
- 2./ o vykonávání církevní úřední moci a správy duchovní /§§ 14 - 29/,
- 3./ o katolicko-theologických fakultách a vzdělávací kandidátů stavu duchovního /§ 30/,
- 4./ o společnostech klášterních /§ 31/,
- 5./ o patronátu /§§ 32 - 34/,
- 6./ o farních osadách /§§ 35 - 37/,
- 7./ o církevním jmění /§§ 38 - 59/,
- 8./ o státním dohledu ke správě církevní /§ 60/.

Podrobnější úprava některých z těchto záležitostí byla ponechána budoucím zákonům, které však dosud nebyly vydány.

B. Povaha církve katolické dle jejích názorů a práva a povinnosti jejích členů.

Členství podle předpisů církevních vzniká křtem jak jsme již uvedli. Církev nemá jednotných členů, nýbrž dva stavy - klerus /stav duchovní či panující/ a stava laikátní /stav ovládaný/, který je povolán k poslušnosti. Je tedy církev societas inaequalis, neboť i mezi kleriky jsou různé stupně nadřizení a podržzení ; tudíž je církev societas hierarchica. Dle svých názorů nepotřebuje církev k splnění povinností uložených jí zakladatelem žádné pomoci, je tedy societas perfecta. Má v papeži nejvyšší hlavu a je absolutní monarchií čímž je řečeno, že jednotliví členové nemají podílu na vládní moci ; vstupem do církve se stává každý podaným církve ve věcech církevních. Již z toho je zřejmo, že o nějakých

všeobecně zaručených právech členů uvnitř ústavy církve katolické vlastně nelze mluvit /: jinak jest tomu u církví evangelických, kde je ku př. právo volby, právo na úřady církve a jiné :/.

Zcela proti tomuto duchu a zásadám církve katolické stanovil zákon ze 7. května 1874 čís. 50 ř.z., jímž se vydávají ustanovení o úpravě vnějších právních poměrů církve katolické organizování členů církve v tak zvané f a r n í o b c e , v jichž čele stojí volení zástupcové a jímž svěřena pravidelně správa kostelního majetku a péče o úhradu místních potřeb kultových.

C. F a r n í o b c e .

Paragraf 35 cit. zák. stanoví doslovně :
"Všichni katolíci téhož ritu bydlící v jednom farním okrsku tvoří dohromady farní obec.

Všeliká práva a povinnosti nějaké církevní věci se týkající, jež v zákonech jsou přiznána, pokud se týče jsou uložena obcím, příslušejí farním obcím. Toliko práva patronátní mohou příslušet také některé obci místní jako takové."

Farní obec má mítí zejména péči o úhradu svých potřeb ; není-li zvláštního majetku věnovaného pro ten který církevní účel, dlužno potřeby církevní uhraditi veřejnou dávkou /: přirážkou na příslušníky farní obce :/ uloženu členům. K "potřebám farní obce" patří příkladno :

- 1./ vydržování duchovního podle zvláštního titulu,
- 2./ odměna kostelníka,
- 3./ náklady vnitřního zařízení,
- 4./ náklady na službu chórovou a hudbu kostelní,
- 5./ náklad na povezy za účelem konání nutných bohoslužebných úkonů,
- 6./ zřízení konfesních hřbitovů.

Paragraf 37 uvedeného zák. slíbil bližší předpisy o konstituování farních obcí ve zvláštním pozdějším zákoně. Takový však nebyl dosud vydán. Provisorium bylo zavedeno ministerským nařízením z 31. prosince 1877, čís. 5 ř.z. z roku 1878 o tom, že mají záležitosti katolických osad farních i přistě opatřovati zastupitelstva obcí místních. Tato zastupitelstva se mají tudíž také na přistě usnášeti o příspěvcích k účelům církve katolické, které mají farní obce plniti, nebo převzítí a postarati se o jejich uhrazení a vybrání.

Zastává-li zastupitelství místní obce záležitosti farní obce, funguje tu jen mandatario moč na místě obce farní; obstarává pak tyto úkoly k provedení úkolů, jež přísluší farní obci podle §§ 35 a 36 cit. zák. 50/74.

Farní obce tedy po právu u nás existují, jsou samostatnými subjekty práv a povinností, nemají však dosud vlastních orgánů a politické obce obstarávají tuto agendu v přeneseném oboru působnosti. Má-li okrsek farní obce několik místních obcí tvoří zastupitelstva místních obcí dohromady orgán farní obce.

Pokud se týče shora uvedené dávky na účely farní obce ustanovil říšský zák. z 31. prosince 1894, čís. 7 ř.z. z roku 1895, že dávka ta stihá také

a/ katolíky téhož ritu nebydlící ve farnosti,
b/ právnické osoby, společnosti a společenstva, pokud nesledují výlučně účelů jiné konfese, obojí však jenom, pokud ve farnosti mají pozemky, dani pozemkové nebo domovní podrobené, nebo závody, podrobené dani výdělkové.

Dávky tyto se vybírají ve formě přirážek k daním přímým. O sporech, které by vznikly podle tohoto zákona, rozhodují úřady správní v řádném postupu instančním.

D. O příslušnosti k stavu duchovnímu.

Jak již bylo dříve uvedeno rozlišuje církev katolická jednak laiky, organisované v náboženských obcích, t.j. členy církve, kteří nejsou kleriky jednak stav duchovní, t.j. stav panující. Příslušnost ke stavu duchovnímu nabývá se s v ě c e - n í m /: o r d i n a c í /, na určitý stupeň hodnostní /ordo hierarchicus/, rozeznávají se stupně nižší a vyšší. Tyto jsou : subdiakonát, diakonát, presbyteriát.

Svěcením se nabývá způsobilosti k náboženským úkonům, nikoliv ovšem úřední moci ; té dosahuje se teprve příkazem nadřízeného funkcionáře. Příkaz se nazývá missio canonica /či missio legitima/.

Všechny osoby, které jsou vysvěceny tvoří dohromady t.zv. hierarchii ordinis.

Souhrn osob zastávajících některý církevní

úřad, se zove hierarchia iurisdictionis.

Ordinace je úkon svátostný ; k nabytí právní způsobilosti k zastávání církevního úřadu je však nutnou a v tom jeví se její právní účinky.

P o d m í n k y, ordinace jsou, pokud se týče
1/ o s o b y k a n d i d á t o v y :

Aby byl mužského rodu, pokřtěn a prost tak zv. irregularity /: irregularitou rozumíme buď okolnost, že dotyčný byl v zaměstnání, které se nesrovnává s úřadem kněžským, dopustil se zločinu, je nemanželského původu a pod. :/;

2/ pokud se týče osoby která ordinuje :

Ordinace je platná je-li provedena kterýmkoliv biskupem. Dovolně ordinuje papež všude a příslušný biskup :/ t.j. biskup v jehož obvodu má kandidát i jeho otec domicil, či-li trvalé bydliště /: příp. kde má kandidát sám své bydliště :/. Ordinace vtiskuje podle církevního názoru t.zv. charakter indolobilis.

Titulus ordinace značil původně církevní úřad, jehož nabytí měla ordinace umožnit, později způsob zabezpečení výživy pro kandidáta svěcení. Zvláště důležitost v tomto ohledu nabyl časem t.zv. titulus mensae, jež tu byl když se třetí osoba zavázala k výživě kandidátově. Zvláště byl důležitý titulus mensae udělovaný zeměpánem, jenž přešel v Rakousku po vytvoření náboženského fondu na stát. U nás bývájí nyní duchovní pravidelně svěceni na takovýto titul, jenž se poskytuje z náboženského fondu /: matice :/, který je státem subsidiárně dotován. O po-

volení požádá biskup zpravidla již ve třetím ročníku theologických studií.

P o v i n n o s t í duchovního je dbáti svého povolání a býti laikům dobrým příkladem. Jednou z nejdůležitějších povinností duchovenstva s vyšším svěcením je celibát, t.j. povinnost zůstatí ve stavu svobodném a nevstupovati do manželství.

Politická činnost je kněžím dovolená, má se však shodovati vždy s právním stanoviskem církve.

E. Obecná práva duchovenstva.

Tato jsou zejména :

1./ Ochrana jaká je přiznána veřejným úředníkům.

Podle § 153 trestního zák. je zranění spáchané na duchovním při výkonu jeho úřadu nebo pro tento výkon pokládáno za těžké také tehdy, když tu není podmínek stanovených obecně pro těžké zranění. Urážka duchovního při výkonu jeho úředních funkcí je přečinem

/: § 308 trest. zák. - nejde-li v konkrétním případě o zločin rušení náboženství dle § 122 trest.zák.:/.

2./ T.zv. privilegium fori, t.j. zásada, že duchovní má býti souzen jen církevním soudem. Tuto zásadu se podařilo církvi udržeti jen v tom směru, že má možnost souditi v záležitostech duchovenstva, ale prakticky tu přichází v úvahu jen rozsudky trestní /disciplinární/, při čemž církve nemůže užívati zevních donucovacích prostředků, může vystupovati jen proti svým skutečným členům, /tedy nikoliv proti klerikům z církve vystouplým/ a nesmí nikoho omezovati ve vý-

konu občanských práv. Duchovní jsou zásadně stejně jako laikové podrobeni ve věcech civilních i trestních soudům světským.

3./ Podle branného zákona čsl. nepoživají duchovní zvláštních výhod a jsou povinni konati brannou povinnost. Mohou však podle vládn. nař. čís. 269/21 počtažmo 62/24 resp. 141/27 žádati za přidělení ke službě zdravotní nebo jiné službě beze zbraně, po případě za přeložení do náhradní zálohy. Duchovní mohou odmítnouti poručnictví a opatřevnictví.

Duchovní uznaných náboženských společností jsou osvobozeni od svědecké povinnosti v trestních procesech. Nesmějí býti jako svědkové vyslýcháni o tom, co jim ve zpovědi, nebo jinak pod pečeti duchovní úřední mlčenlivosti bylo svěřeno. Mohou odmítnouti jmenování členem daňové komise.

4./ T.zv. privilegium competentie. Toto značí vyloučení existenčního minima z exekuce vedené proti duchovním. Dle nynějšího práva poživají duchovní uznaných náboženských společností při exekuci na plat a výslužné stejné výsady jako jiní veřejní úředníci resp. zaměstnanci. Při exekuci mobilární jest z exekuce vyloučen slušný šat a předměty, jichž duchovní potřebuje k výkonu svého úřadu. To platí jak ohledně exekuce soudní tak i ohledně exekuce politické /: vládn. nař. čís. 8/28 Sb. :/.

F. O nabytí církevních úřadů podle platného práva konfesního.

V předchozích výkladech uvedli jsme jakým způ-

sobem a za jakých podmínek mohou příslušníci církve katolické nabyti příslušnosti k stavu duchovnímu a jaké jsou všeobecně povinnosti a práva těchto osob. Kdy a za jakých podmínek mohou příslušníci duchovního stavu nabyti církevních úřadů a obročí jest stanoveno státním právem konfesním zvláště v první řadě zákonem o zevních poměrech církve katolické číslo 50/74.

Proto si nejprve objasníme tyto předpisy a potom blíže promluvíme o ústavě církve katolické a o správcích jednotlivých církevních úřadů a jejich kompetenci.

I.

Pro způsobilost k nabytí církevních úřadů a obročí jsou rozhodny předpisy státní a nařízení církevní v mezích těchto zákonů mající platnost a ve zvláštních případech zakládací listiny. /: § 1 zák. 50/74 :/.

Stát žádá na tom kdo chce dosíci nějakého církevního úřadu nebo obročí

- 1./ aby byl československým státním občanem,
- 2./ v ohledu mravním a státoobčanském byl bezúhonného chování a
- 3./ měl zvláštní způsobilost, které je potřebí k dosažení určitých církevních úřadů a obročí podle zákonů státních /: § 2 :/.

Stolice arcibiskupské a biskupské, též místa kanonická na veškerých kapitulách obsazují se, rovněž tak biskupští generální vikáři se jmenují týmž způsobem jako dosud /: t.j. do vydání zmíněného

zák. 50/74 :/ - /: § 3 :/.

Nezakládá-li se obsazení některého místa na zeměpanském jmenování nebo volbě kanonické, zeměpansky potvrzené, musí osoba pro některý z jmenovaných úřadů určena, býti oznámena státní správě kultové. Přes odpor této správy nemůže se místo obsaditi nebo osoba jmenovati. Státní správa kultová přezkoumá v podstatě zda jsou tu podmínky výše ad 1/ až 3/ uvedené.

Proti právoplatnému odporu státní správy nesmí býti obsazení provedeno.

Obsazení úřadů pokud se týče jmenování církevních funkcionářů uvedených výše.

Jak řečeno má se obsazení pokud se týče jmenování díti "způsobem jako doposud". Podle dosavadních předpisů /: tedy před platností cit. zák. 50/74:/ nominoval pro všechna arcibiskupství a biskupství z výjimkou arcibiskupství olomouckého /: volba členy kapituly :/ císař. Při obsazování kanonikátů při arcibiskupských a biskupských katedrálních či kollegiálních kapitulách platilo též jmenování zeměpanem. Konkordát z roku 1855 vyhradil jmenování prvé hodnosti papeži, byl-li tu však soukromý patronát, druhé hodnosti. Jmenovací právo panovníkovo přešlo ovšem na vládu republiky Čsl.

Změna nastala v důsledku tak zv. Modusu vivendi, dohody Čsl. státu s Vatikánem. Podle Modu oznámí, pokud jde o biskupa, koadjutora s právem nástupnickým a armádního ordináře svatá stolice dříve, než přikročí k jmenování biskupů jméno kandidátovo Čsl.

vládě, aby se ujistila, že vláda nemá námitek politického rázu proti kandidátovi. Ovšem nějaké práva veta tím vládě přiznáno nebylo, ježto měla oznámiti pouze "námítky".

Po jmenování složí uvedený funkcionář přísahu věrnosti Čsl. státu. Jmenovaným Modusem byl zjednan podklad pro eventuelní změnu právních norem státních v tomto ohledu; nedošlo však k ní.

Pokud se týče generálního vikáře oznámí jmenování biskup státní správě kultové. V diecesi přísluší propůjčování církevních úřadů a obročí biskupovi, s výjimkou jestliže ovšem podle zvláštního titulu nepřísluší buď státní moci, nebo osobě soukromé právo pojmenovati osobu /: 4 cit. zák. / - t. zv. právo presentační :/.

Dekret dvorské kanceláře z 18. 6. 1805 Sb. zak. prov. sv. 24, strana 164 ustanovil propadnou lhůtu pro výkon presentačního práva pro soukromé patronáty 6 neděl, a mešká-li patron v cizině 3 měsíce.

Mají-li se obsaditi uprázdněná místa kanovnícká a světská duchovní obročí, s nimiž je spojená správa duchovní, budiž vypsán konkurs /§ 5/. Propůjčuje-li místo biskup volně /: libera collatio :/ neb má-li presentaci osoba soukromá /: § 6 :/, je biskup povinen oznámiti osobu zemskému úřadu /: nyní úřadu zemského národního výboru :/. Tento může biskupu sdělit námítky, z nichž biskup může se odvolati k ministrovi školství. Nevyhoví-li ministr odvolání nemůže býti duchovní dosazen.

Kdyby se tak stalo, bude obročí přesto pokládáno pro obor státní správy za neobsazené ; státní správa bude požadovati znovu obsazení a je oprávněna vynutiti je z titulu dohledu ke správě církevní podle § 60 cit.zák.

Jestliže neučiní zemský úřad námitek do 30 dnů může duchovní býti bez závady dosazen. Jde tu o schválení mlčky.

dosazují

Jmenované osoby/v duchovním právu s úřadem či obročím spojená ~~dosazují~~ církevní orgány; v příjmy s těmito úřady či obročími spojené uvádí jmenované osoby státní správa kultová za spolupůsobení biskupů a farních obcí případně patrona, je-li tu jaký /: t.zv. instalace :/.

II.

Odstranění držitele církevního úřadu.

Pozbude-li některý držitel církevního úřadu nebo obročí státního občanství, nebo byl-li uznán vinným zločinem, nebo nějakým činem trestním ze zločinnosti, proti mravopoctnosti, nebo vzbuzujícím veřejné pohoršení, má státní správa kultová žádati, aby byl z úřadu nebo obročí odstraněn. Choval-li se některý duchovní správce tak, že další jeho pobyt v úřadě by ohrožoval veřejný pořádek může státní správa kultová žádati, aby byl vykonávání církevního úřadu zbaven. Kdyby církevní vrchnost žádosti nevyhověla, je úřad či obročí pokládati pro obor státní správy za uprázdněné. Pro práci, které jsou na řádného správce duchovního přeneseny zákony stát-

ními jest ustanoviti zatímně zástupce, pokud církevní úřad nebude znovu obsazen. To je nutno také v případě, kdyby duchovní z nějaké jiné příčiny uvedené práce nevykonával.

Stane-li se duchovní správce k duchovní službě n e s c h o p n ý ustanoví se mu provisor /: administrátor :/ nebo kněz výpomocný po případě má se duchovní správce vzdáti obročí a odejít na odpočinek. Nemůže-li některý duchovní funkcionář kromě tohoto případu pro nějakou překážku spravovati úřad, má církev učiniti zavčas náležité opatření. Státního přivolení se vyžaduje v tomto případě, jde-li o trvalé zatížení obročí, nebo je-li třeba k tomu finanční pomoci. Ohledně administrátorů platí ustanovení o jmenování resp. odstanění z úřadů stejná jako výše uvedená ustanovení o správě církevních úřadů.

Kdykoliv se některý církevní úřad nebo obročí uprázdní, je církevní správa povinna oznámiti to zemskému úřadu; úřad má býti znovuoobsazen do roka ode dne uprázdnění.

Soukromé smlouvy o posloupcnost v nějaký církevní úřad nebo obročí jsou neplatné /: § 13 cit. zák. :/.

III.

Ö správě vnitřních církevních záležitostí.

Arcibiskupové, biskupové a biskupští vikáři spravují vnitřní záležitosti církevní podle církevních nařízení, pokud tato nařízení neodporují zákonům státním.

Tato " moc upravovati vnitřní záležitosti církve " může se týkatí dvojí stránky. Jednak upravování zevních vztahů členů církve navzájem , resp. v poměru k církvi samé ; výkon této moci zove se v právu církevním / kanonickém / *p o t e s t a s i u r i s d i c t i o n i s* /: tím myslíme moc zákonodárnou , soudcovskou event. správní :/ ; jednak týká se upravování a řízení stránky náboženské, v oboru duševním či spirituelním. Taková moc se zove *p o t e s t a s o r d i n i s* .

V právním smyslu ovšem bude závažným jedině výkon moci prvé, t. j. úprava zevních poměrů členů církve a jejich jednot. Církev nečiní a nečinila přesných dělítek mezi oběma obory a směřuje záležitosti právní se záležitostmi náboženskými/ věcmi věrouky /.

K výkonu moci vládní je v církvi povolán stav duchovní. Nikdo se nemůže - mimo papeže - účastniti výkonu církevní vlády bez příslušného zmocnění, bez příslušného právního aktu. Papež již zvolením a přijetím volby ipso fakto nabývá jurisdikce.

Jurisdikce spojená s určitým stálým úřadem se zove *iurisdictione ordinaria*. Protivu tvoří *iurisdictione delegata*/ přenesená na zástupce/.

Delegát zpravidla representuje řádného /: stálého :/ hodnostáře, odvolání z jeho rozhodnutí jde přímo k vyšší instanci. Takoví delegáti zovou se obvykle vikáři, nejdůležitější z nich jsou generální vikáři co zástupci biskupů. Jejich jurisdikce zove se v kanonickém právu *ordinaria vicaria*, kdežto biskupova *ordinaria propria*.

Delegace byla v církvi velmi často používaným

prostředkem k udržení centralisace církevní ústavy ; delegát vyššího funkcionáře zpravidla omezoval pravomoc hodnostáře nižšího, delegáti papeže omezovali pravomoc biskupa a pod.

Názvem ordinarií potažmo ordinarií loci rozumí se tyto církevní funkcionáři :

1./ papež, 2/ biskupové, 3 generální vikáři biskupů, 4/ administrátoři, apoštolští vikáři a apoštolští prefekti, 5/ prozatímní správceové jmenovaných úřadů.

Spravující vnitřní záležitosti církve jsou biskupové povinni sděliti své výnosy /:nařízení, instrukce, pastýřské listy atd. :/ současně s jejich vyhlášením na vědomí úřadu zemského národního výboru.

Shledá-li vláda, že jsou některému nařízení církevnímu, týkajícímu se veřejných služeb božích na překážku ohledy veřejné, má je zakázati.

Úřední církevní moci lze použítí jedině proti osobám k církvi příslušejícím a nesmí se jí používati k tomu konci, aby se někomu překáželo zachovávatí zákona, nebo vykonávati svobodně práva státo -občanská. Při výkonu zmíněné církevní úřední moci n e s m í s e používati vnějšího donucování.

IV.

S t á t n í p o m o c k provádění církevních nařízení a rozhodnutí propůjčí se buď
a/ k vymáhání dávek, nebo jiných plnění k účelům církevním, jež náboženským příslušníkům s přivolením vládním byly uloženy /:ve formě politické . . .

exekuce :/,

b/ jestliže je třeba ^k sesazení nebo odstranění ~~některé~~ osoby z církevního úřadu nebo církevního obvodu, nařízením v rohnosti církevní v mezích její úřední pravomoci, nějakého vnějšího opatření. Předpokladem je, aby církev požádala o toto opatření a aby před vynesením příslušného nálezu, který má být proveden, bylo došlo k řádnému řízení a neodporuje-li tento nálezu zákonům státním, ani nařízením církevním ve státě platným /: § 27 a cit. zák. :/,

c/ k žádosti církve, chce-li proti některému ~~svému~~ duchovnímu zavést církevní vyšetřování, když prokáže, že zamýšlené vyšetřování je po právu a odůvodněno /: § 27 /cit. zák. :/.

Osoby, které ~~n e n á l e ž í~~ k duchovnosti katolickému, mohou být vyslyšány jedině úřadem státním.

Vraťme se nyní k ustanovení bodu b/ ohledně státní pomoci při provádění církevních nařízení a rozhodnutí, pokud se týče sesazení, nebo odstranění, ~~nebo~~ nějaké osoby z církevního úřadu. Zde nacházíme případ, kdy určité normy práva kanonického stávají se součástí práva ve vlastním slova smyslu. Stát poskytuje tu pomoc ku provedení církevního opatření /: nálezu :/ vydanému na základě ustanovení kanonického práva.

Předpokladem je, aby nálezu byl vydán po provedení řádného řízení /: rozuměj před instancemi církevními :/ a že neodporuje ani zákonům státním ani nařízením církevním ve státě platným. Je tedy

věcí církevního úřadu, aby, spravujíc podle zmocnění daného §em 14. zák. o zev. poměrech církve katolické - vnitřní záležitosti této církve podle církevních předpisů, rozhodl na základě předpisů církvi vydaných, t.j. norem kanonických o tom, zda za určitých nastalých okolností příslušný správce duchovní se zbavuje úřadu.

Takové rozhodnutí bude míti ovšem za následek, že příslušný duchovní bude nucen opustiti církevní úřad či obročí a neučiní-li tak dobrovolně, bude k žádosti n a d ř í z e n é h o církevního úřadu /: nikoliv úřadu či obročí samého, zastoupeného snad administrátorem či již nově jmenovaným správcem :/ odstraněn státním donucením. Exekuci tu je výlučně povolán provésti úřad s p r á v n í , konkrétně nyní úřad zemského národního výboru. Pořad práva je vyloučen.

Podle kanonických předpisů uprazdňuje se církevní úřad či obročí

- 1/ smrtí dosavadního úředníka,
- 2/ ipso iure následkem buď přijetí t.zv. inkompatibilního benefícia /: podle kanonického práva jsou dvě officia inkompatibilní, nemůže-li je táž osoba zastati, dvě benefícia dostačuje-li jedno k slušné výživě beneficiátově :/, vstoupením do kláštera, změnou konfese, spácháním některých deliktů, sňatkem ;
- 3/ vzdáním se úřadu, pokud se týče benefícia,
- 4/ přeložením /: právo přeložiti biskupy přísluší papeži, přeložení faráře je možné jen s jeho svec-

lením s výjimkou trestního nebo disciplinárního výroku :/,

5/ sesazením cestou disciplinární nebo soudní.

Byl-li opatřením církevní vrchnosti porušen nějaký zákon státní, může ten, kdo se cítí ve svém právu zkrácen obrátiti se k úřadu správnímu /:t.z. rekursus ab abusu :/, kterýž nenáleží-li věc na pořad práva civilního nebo trestního, má se postarati o odpomoc ; náleží-li věc na pořad práva, může učiniti prozatímní opatření.

Jde tedy o případ, že byl porušen nějaký zákon státní, pro porušení zákonů církevních není pro stát důvodu k zakročení, poněvadž nemá nic jiného chrániti, prováděti a uplatňovati, než svoje zákony.

Zavede-li soud proti některému katolickému duchovnímu vyšetřování pro nějaký zločin, přestupek má to oznámiti církevním úřadům, které nad tímto duchovním vykonávají církevní kázeň. K tomu úřadu má soud také sděliti rozsudek i s důvody.

V.

Změna hranic diecesí a farních obcí nebo
zřizování nových diecesí a farních obcí je možno
 právě tak jako zřizování, rozdělování a slučování obrocí jedině po státním schválení.

Je sporné zda se to týká také zrušení diecesí či farních obcí. Je tudíž třeba státního schválení při spojení církevních úřadů /: unie :/, při inkorporaci a dismembraci /: vynětí části obvodu :/, nikoliv však při kumulaci církevních úřadů, změně oprávnění funkcionáře církve neb přeložení

sídla jeho.

Právo kanonické rozeznává : 1/ unio_aequae_principalis /: když se dva úřady obsadí společným správcem, avšak jinak zůstávají samostatnými :/, 2/ t.zv. unio_extinctiva když buď dosavadní /dva či více/ úřady zanikají a ze zrušených se zřizuje úřad nový, případně jeden úřad podřídí se druhému, při čemž první zaniká.

Incorporace je sloučení majetku kostela s majetkem kláštera neb kapituly, při čemž podle Kodexu jde buď o sloučení ad temporalia tantum, nebo pleno jure /quoad temporalia et spiritualia/. V prvním případě ^{jen} vydržuje klášter faráře, v druhém je jím co právnícká osoba sám / - vykonává ji vikářem - vicarius temporarius/.

Změnu v dotaci některého úřadu se správou dušovní může podle § 22 téhož zákona provést státní správa po slyšení ordinariátu, dotýká-li se změna nějakého veřejného fondu /: zejména náboženského:/.

Podle § 54 cit. zákona může státní správa obnoviti přebytky jmění církevního úřadu jiným církevním účelům.

Kdežto výše v § 20 byla řeč o státní povolení /: schválení :/ - předpokladem tedy je návrh předložený církevní správou, dává § 22 státním úřadům kultovým přímo právo provésti nebo naříditi potřebné změny v dotaci církevních úřadů. Je tu zdůrazněná zásada, že záležitosti církevního majetku nepokládají se za věci smíšené, nýbrž spadající do výhradné kompetence státní. Ovšem tato kompetence nevylučuje

návrhu církevních úřadů, takže se uplatní někdy též teprve po slyšení církevních orgánů.

G. Základní zásady organizace církve katolické.

V minulých přednáškách vysvětlili jsme si jakým způsobem jsou obsazovány církevní úřady, o vlivu státu na jmenování církevních funkcionářů a o účasti na správě církevních záležitostí.

Je třeba nyní uvést na jakých zásadách je církev katolická organizována resp. kterými konkrétně orgány je spravována a vymeziti jejich pravomoc. V prvních dobách křesťanstva po uznání náboženství křesťanského v říši římské nebylo toto organizováno pod vládou jednoho církevního hodnostáře. Naopak církev byla organizována na podkladě provinciálním, metropolitním. Biskup hlavního města státní provincie /: zvané metropolis :/ předsedal poradám okolních biskupů a byl zván metropolitou, t.j. představeným církevní provincie. Časem byla metropolitům několika nejstarších církevních obcí přiznána nadřízenost nad několika provinciemi a metropolitě těchto provincií byli zvaní patriarchové. Jednotlivé patriarcháty byly úplně samostatné organizace, jeden patriarcha neměl pravomoci nad ostatními. Věřoučné a disciplinární záležitosti byly upravovány církevními synodami.

V západní části Evropy dovedli římscí biskupové později papeži zvaní zabrániti vzniku nových patriarchátů a postupem času upevniti svoji moc, takže došlo k úplné změně katolické církevní ústavy

v tom směru, že episkopální systém dříve uvedený byl nahrazen systémem papálním. Papež stal se nejvyšším zákonodárcem, soudcem a správcem v církvi. Obecné koncily mu byly od 12. stol. podřízeny.

Papální systém vycházel ze zásady, že římskému papeži, jakožto nástupci apoštola Petra na biskupském stolci římském přísluší nejvyšší moc v církvi katolické a že veškerá práva biskupů jsou právy odvozenými z této jeho nejvyšší moci. Z toho důvodu nemůže ovšem ani sbor všech biskupů, vládnoucích jen moci odvozenou, příslušet nejvyšší rozhodování v církvi, které je jediné a pouze vyhraženo papeži.

Během doby, zvláště v polovině 15. století, děly se pokusy o restituování nejvyšší moci obecních koncilů /: tak zv. reformační koncily :/ tak i pokusy o restituci moci biskupské /: t.zv. episkopalismus, galikanismus, febronianismus :/. Pokusy tyto selhaly a měly v zápětí ještě větší posílení moci papežské, který zasahoval stále častěji do záležitostí diecesních nejruznějším způsobem a jmenoval biskupy na místě dosavadní volby jejich. Také činnost různých řádů se nesla směrem k upevnění moci papežské.

Po reakci, která nastala za doby státního absolutismu, kdy biskupové se stali státními úředníky a zasahování papežské do církevních záležitostí vnitrostátní bylo, jako na př. u nás za Josefa II. fakticky znemožněno, nastala po zavedení ústavnosti ve státech opět nejtuzší centralisace v církevní správě. Koncil V a t i k á n s k ý z roku 1869 - 1870 měl

pro ústavu církve katolické význam neobyčejně pronikavý.

Především byl jím zaveden systém papální jako základ církevní ústavy a nezměnitelnost jeho pro všechny časy byla zabezpečena tím, že byl formulován jako dogma /: nezměnitelná zásada každého katolíka zavazující :/. Koncil se totiž usnesl na t.zv. u n i v e r s á l n í m e p i s k o p á t u p a p e ž e v ě . Podle něho není papež pouze nadřízeným orgánem biskupů, nýbrž i biskupem v každé jednotlivé diecesi. Biskup vykonává tedy svou pravomoc v církvi jen pouze vedle papeže.

Obecný koncil církevní stává se jenom jakýmsi poradním orgánem papežů, ovšem jestli bude vůbec svoláván. Dnešní církevní ústava je tedy pravým opakem původní ústavy církve katolické, kdy nositelem nejvyšší moci bylo shromáždění biskupů /: princip kolegiální :/ dnes je nositelem jediná fyzická osoba /: systém monokratický :/. Jest-li tedy byl v dobách původních biskup hlavním pilířem církevní organizace, je jím dnes úřad papežský. Podle dalšího usnesení koncilu je nadto papež n e o m y l n ý , t.j. jest jediným zvěstovatelem vůle boží. Tím je zabráněno veškerým sporům o víru uvnitř církve katolické.

Podle nynějšího právního stavu jsou to především tři instance, které zásadně - třebaž za pomocí úřadů jiných - spravují záležitosti církevní: stolice papežská - biskup - farář.

Pojednáme nyní o těchto jednotlivých funkcích.

I. P a p e ž .

Kodex označuje papeže oficiálně jako Romanus Pontifex a jako nástupce sv. Petra v primátu. Apostolica Sedes značí jednak papežský úřad, jednak římské kongregace, soudy a úřady, prostřednictvím kterých papež obstarává záležitosti církve.

Bouvislemluví o nejvyšší moci papežské kodex ve 4 stručných kanonech /: 218 - 221 :/ :

1/ P a p e ž požívá nejvyšší moci jurisdikční v celé církvi. Této moci nabývá ihned, jakmile volbu přijal. Tato moc týká se jak disciplíny a vlády, tak i učení o víře a mravech. Je bezprostřední a nezávislá na každé lidské moci. Všechna důležitější jednání, která jsou papeži vyhrazena slovou " causae maiores".

Ač není subjektem mezinárodního práva, jakožto náčelník církve svéprávné a žádnému státu výlučně nepodřízené je ovšem mezinárodním činitelem s kterým různé státy udržují pravidelné diplomatické spojení. Často se o něm mluví v tom smyslu, jako o duchovním suverenu. Poměr papeže k italskému státu po obsazení Říma Itálií byl původně upraven garančním zákonem italským ze dne 18. května 1871.

Jeho hlavní ustanovení byla :

- a/ osoba papežova je posvátná a nedotknutelná,
- b/ útoky proti papeži se trestají jako útoky proti králi,
- a/ italská vláda uznává papeži všechny pocety, které přísluší suverenu v království italském a uznává i čestná práva, která byla přiručena papeži

katolickými suvereny,

d/ úředníci italského státu nemají přístupu na území, které bylo vyhrazeno papeži /: Vatikán, Laterán a vila Castel Gandolfo s přísl. :/,

e/ italský stát zaručil papežské stolici rentu ve výši 3,225.000 lir.

Tuto rentu papežové nepřijali a tento t.zv. garanční zákon neuznali.

Později byl nahražen tento zákon tak zv. lateránskou smlouvou z 11. února 1929, jímž uznán Itálií stát "Vatikánské město". Nad tímto městem má papežská stolice vedle plného vlastnictví omezenou svrchovanost a výlučnou jurisdikci ve směru věcném a osobním. Papež je osobou nedotknutelnou, chráněnou trestními předpisy na italském území jako král italský.

V o l b a papežská je upravena podrobně v konstituci Pia X. "Vacante sede Apostolica" ze dne 25. prosince 1904. Obsahuje jednak ustanovení o opatření, která se mají státi po smrti papežově před volbou nástupce /: vedoucí zásadou je, že zatím nemá se nic měniti; /: sbor kardinálů nenabývá snad v té době jurisdikce papeži příslušející, nýbrž jeho úkol je zvoliti papeže nového :/, jednak jedná o volbě papežské. Způsobilost voliti /: aktivní legitimaci :/ má každý přítomný kardinál od doby kreace v konsistoři je-li aspoň diakonem, nebo není-li jím má-li privilegium oprávnující k volbě papeže.

Pasivní legitimaci, t.j. způsobilost býti

volenu má zásadně každý katolík. Vyloučeny jsou osoby duševně choré, ženy a kacíři. Fakticky ovšem byly za papeže voleni jen kardinálové a z těchto opět jenom Italové. /: Od roku 1523 :/.

Volba sama může se díti 3jím způsobem :

- a/ quasi per inspirationem, t.j. jednohlasné provolání něko ho papežem po návrhu některého kardinála,
- b/ per compromissum, t.j. kardinálové delegují jednohlasným usnesením své právo volební několika kardinálům, t.zv. compromissarii, kteří dle direktiv jim daných sborem vykonají písemně volbu ;
- c/ per scrutinium, t.j. tajným písemným hlasováním. Zvolen je, kdo obdržel alespoň 2/3 odvedaných hlasů. Nevede-li první hlasování k cíli, následuje druhý den druhé scrutinium.

Nikdo nesmí voliti sama sebe, takový hlas je neplatný. Papež nemůže designovati svého nástupce.

Výsledek volby oznámí kardinál děkan zvolenému. Přijme-li volbu, začíná jeho jurisdikce ihned přijetím.

Papežský stolec se uprazdňuje jedině :

- a/ smrtí, b/ vzdáním se /renuntiatio/, k platnosti vzdání není třeba přijetí, ani od kardinálů či koho jiného. Sesazen papež býti nemůže, poněvadž mu není nikdo v církvi nadřizen. /: papa a nemine judicatur/. Tato zásada byla uplatněna teprve během doby.

Dle platného práva kanonického ani obecný

koncil nemá moci sesaditi papeže ; v případě schizmatu byl by ovšem případ takový myslitelný, jakožto východisko z nouze. Pro heresi neztrácí papež úřadu, neboť podle panujících názorů jest ve víře neomylný a není instance, která by opak oficielně stanovila. Za těchto okolností nemůže se papež vlastně ani herese dopustiti.

Bez papežova svolání se obecný koncil nemůže podle Kodexu po právu sejítí: smrtí papežovou se přerušuje. Konečnou sankci jeho rozhodnutím dává jen papež. Z jeho rozhodnutí se nelze odvolat ke sboru. Neexistuje tudíž podle kanonických norem jurisdikce sboru nad papežem.

Nejvyšší hodnost v církvi po papeži mají
k a r d i n á l o v é .

Kardinál sám netvoří nějaký instanční církevní úřad, nýbrž úkolem jejich je podporovati papeže při výkonu církevní vlády. Jsou jmenováni papežem.

Sbor kardinálů tvoří jakýsi senát, poradní sbor římského papeže. Mají výlučné právo býti legáti a latere, jsou výlučně oprávněni k volbě papeže. Disciplinární moc nad nimi vykonává papež. Každému kardinálu je přiznán jistý titulární kostel. Tvoří korporaci, v jejíž čele stojí kardinál děkan ; správu majetkovou vede kardinál komoří. Jejich schůze jsou zvány konsistoria a jsou tajná nebo veřejná za předsednictví papežova.

Souhrn všech papežských úřadů při papežském

sídle se nazývá " Curia romana". Tvoří ji kongregace, soudy a úřady. Kongregace lze srovnati se stát. ministerstvy.

Papežovi zmocněnci se nazývají legáti a byli z počátku ustanovováni jen pro vyřízení určitých záležitostí.

Podle Kodexu má papež právo, na světské moci nezávislé, posílati kamkoli legáty s jurisdikcí nebo bez ní. V praxi ovšem je tato zásada proveditelná jen se souhlasem příslušného státu.

Legáty se speciálními právy jsou :

- 1/legatus a latere, to jsou kardinálové, kteří vykonávají jurisdikci delegovanou pro určitý obvod jim papežem ; legatus a latere je "alter ego" papeže,
- 2/nuntii nebo internuntii, kteří vykonávají jednak jurisdikci delegovanou, pokud k delegaci došlo, jednak jurisdikci řádnou, spočívající v tom, že :
 - a/ sprostředkují styk apoštolského stolce se světskou vládou, k níž jsou vysláni,
 - b/ bdí nad církevními poměry teritoria, o nichž zpravují papeže ;
- 3/delegáti apostolici, kteří vedle případně delegované jurisdikce bdí v oboru své řádné pravomoci nad církevními poměry teritoria jim přikázaného.

II. B i s k u p .

Biskup je řádným vládcem diecési v mezích obecných zákonů církevních a nařízeních papežských.

O způsobu jeho jmenování jsme promluvili již dříve. Biskup jmenuje nižší církevní správce, kteří jsou mu za výkon správy odpovědni.

Postavení biskupů v církvi jak právě uvedeno je respektováno právem světským. Jak již dříve

bylo uvedeno /: viz § 14 zak. o zevn. pom. církve řím. kat. :/ spravují vnitřní záležitosti církevní podle církevních nařízení pokud tato nařízení neodporují zákonům státním. Takové "vnitřní církevní záležitosti" jsou příkladno : předpisy dogmatické, úprava bohoslužby, disciplinární moc nad duchovními, konání dobrovolných sbírek v kostelích, ustanov. kostelních zaměstnanců, správa konfesních hřbitovů, dispoice se zvony, úprava kostelních lavie. Biskupové jsou povinni sdělití své výnosy /: nařízení, instrukce, pastýřské listy atd. :/ současně s jejich vyhlášením na vědomí úřadu zemského národního výboru. Opatření biskupa, jež by se přičilo veřejným zájmům může býti vládou zakázáno. Také pokutami mohou býti církevní funkcionáři nuceni podrobiti se příkazu úřadu státních /: § 60 cit. zák. :/.

Biskupové mají v naší republice před nastoupením vykonati přísahu věrnosti československému státu.

Biskup je řádným správcem kultu v diecesi a příslušejí mu určitá výlučná práva, jako na př. ordinace, biřmování, svěcení kostelů a pod. Biskup zastupuje diecesi na venek a to jak proti církvi, tak

i proti státu.

Přijímá dotace z úřadu biskupského, neboť biskupství je nadáno pravidelně jměním, z něhož hra-
dí biskup výdaje spojené s vedením úřadů a správou
diecese. Pouze biskupství českobudějovické nemá
vlastního jmění a požívá vyjímečně dotace z nábožen-
ského fondu.

K podpoře biskupově je ustanoven g e n e -
r á l n í v i k á ř . Rozsah jeho pravomoci je
celkem roven pravomoci biskupově. Biskup jej usta-
novuje a odvolává. O povaze jeho funkce bylo již
výše mluveno.

Je-li biskupský stolec uprázdněn /: úmrtím
biskupa, vzdáním se, přesazením nebo odnětím úřadu:/
přechází správa diecese na k a p i t u l u . Tato
zvolí do 8 dnů po uprázdnění biskupského stolce
kapitulního vikáře, který zatím spravuje diecesi.
Ovšem při tom musí dbáti zásady Sede vacante nihil
movetur.

Církev obsazuje i ty diecese, které byly kdy-
si katolickými. Biskupové pro tyto diecése jmenova-
ní nemohou se však v nich ujati vlády, jsou pouze
titulárními biskupy. Jsou jmenováni papežem a býva-
jí přidělováni sídelním biskupům ku pomoci jako
t.zv. biskupové s v ě t ě í o í . Generální vikáři
bývají zpravidla biskupy světícími.

K a p i t u l y . Kapituly jsou kolegia kle-
riků zřízená při kostelích k zabezpečení slavnost-

nější bohoslužby v kostele. Lišíme kapituly katedrální, zřízené při kostele biskupském a kapituly kolegiální zřízené při kostele nebiskupském. Kapituly katedrální jsou radou biskupovi, na jejich souhlas je však vázán pouze jen, jde-li o určité případy, zřízení neb zavazení biskupského jmění. Po jeho úmrtí spravují diecési po dobu kdy je neobsazena /: viz shora :/. Členové kapituly se zovou k a n o v n í c i , v čele jejím stojí probošt.

K o n s i s t o ř . K pomoci biskupa ve správě diecése slouží konsistoř, sbor rádčů sestávajících pravidelně z členů katedrální kapituly, po př. z jiných hodnostářů /: profesorů bohosloví :/. V konsistoři může zasedati i laik.

Konsistoř přijímá podání ve věcech církevních na biskupský úřad řízená a vede korespondenci jménem tohoto úřadu a to jak s jednotlivci, tak i s úřady státními.

Nemůže-li biskup pro stáří nebo nemoc vykonávat úřad třeba mu zříditi pomocníka koadjutora. Podle Kodeksu je toto právo vyhraženo toliko papeži. Je-li jmenován koadjutor s právem nástupnickým, musí býti československý státní příslušník a oznámen vládě, aby mohla podle Modu vivendi vznésti své námítky.

F a r á ř .

V čele farního obvodu stojí farář, kterého jmenuje biskup. Farářem může býti i církevní osoba právnická /: řád, kapitula :/, je-li fara s ní sloučena pleno jure. Farář je duchovním správcem své farnosti. Je povinen sloužiti mše, starati se o chudé, o mravní a duchovní život farníků. Má též starati se podle Kodeksu o to, aby v jeho obvodě se neučilo nic, co je proti víře a dobrým mravům a to jak na školách veřejných, tak i soukromých. Ovšem tento dozor je proveditelný jen pokud to připouští státní předpisy. Farář je dále povinen vésti farní knihy /: narozených, sňatků a úmrtí :/. Má nárok na některé výkony duchovní správy výhradně. Jen on může udělovati svým přífařeným slavnostní křest, udíleti svátost manželství, posledního pomazání, pohřbívati mrtvé atd. Tento vztah se zove farní přímus.

Ježto moc fařáře je odvozena z moci biskupské, ustanovuje a uvádí fařáře v úřad a pravomoc mu propůjčuje biskup, který také může fařáře z beneficia odstraniti a to pouze na základě řádně zavedeného řízení a za podmínek stanovených v Kodeksu.

Kdy musí, či může státní správa žádati za odstranění fařáře, uvedli jsme již výše.

Pomocníky fařářovými jsou : vicarius adjutor, je-li fařář nezpůsobilý a vicarius cooperator,

pomáhající faráři, který nestačí na rozsah agendy .

Farní kostel a kostely nalézající se s kostelem farním ve svazku kanonickém / filiální / správu je správce duchovní příslušného farního benefícia. Kapitulní kostel spravuje kapitula, řeholní kostel příslušný představený řádu. Kostelu, který není ani farní, /filiální/ ani kapitulní ani klášterní, ustanovuje správce / rektora / biskup. Je-li kostel spojen se seminářem, je představený semináře pravidelně i rektorem seminárního kostela.

Církevními hodnostáři, kteří nevykonávají pravomoc ve věcech církevních ve výše zmíněném instančním pořádku jsou arcibiskupové, /:metropolitě :/. Biskupové jim podřízeni se zovou sufragány. Arcibiskup má hlavně tato práva : obsazuje uprázdněná místa, která sufragáni biskup v době předepsané neobsadil a na něž byla vykonána presentace patrona. Jmenuje kapitulního vikáře, opomenuli ho jmenovati kapitula. Dozírá na zachování ^{vá}církevní disciplíny v provincii a někdy rozhoduje o odvolání z rozsudku biskupů - sufragánů.

Čestnými tituly v podstatě jsou tituly : venkovští vikáři, kteří mají povinnost starati se o řádný vývoj církevního života v obvodu několika far. Podobně je tomu i u děkanů. Jsou to faráři jmenovaní biskupem pro dozor v určité části diecese. Jinak ale jim nepřísluší z důvodu tohoto titulu zvláštní jurisdikce. Obdobně je tomu u titulu arciděkan.

Organisace mimořádná.

V územích s obyvatelstvem nekatolickým, která mají býti získána pro církve, vyskytuje se zvláštní organisace církevních úřadů. /: jsou t.zv. *terrae missionis* :/. V čele menších obvodů misijních bývá ustanoven apoštolský prefekt, v čele více takových obvodů stojí apoštolský vikář. Oba jsou jmenováni papežem. Nadto obdrží vikář apoštolský list a prefekt dekret, vydaný Congregací de propaganda fide. Oba používají ve svých obvodech obdobnou moc, jakou mají biskupové ve svých diecesích. Teprve když poměry v misijních krajích jsou konsolidovány, prohlásí se území za součást území s řádnou organisací /: *terrae sedis apostolicae* :/.

Podle kodexu může papež z vážných důvodů a vzhledem na obzvláštní místní okolnosti ustanoviti v řádné diecesi apoštolského administrátora. Není-li jinak ustanoveno, má postavení jako sídelní biskup je-li ustanoven vedle biskupa, je tím přerušena jurisdikce biskupa a jeho generálního vikáře. /: viz u nás ku př. ustanovení apoštolského administrátora pro slovenskou část ostříhomské diecese :/.

Nejvyšším duchovním úřadem v čsl. armádě byl ordinariát branné moci a duchovní správy u zem. vo. velitelství. Papež ustanovil pražského arcibiskupa armádním ordinářem katolíků v armádě ; na arm. ordináře vztahují se ustanovení *Mode vivendi* o předchozím oznámení osoby čsl. vládě /: viz dříve :/.

SEMINÁRNÍ
Hist.-práv.

KNIHOVNA
oddělení